

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏRDƏ “YUMŞAQ GÜC”

UOT 327; 930.22

DOI: <https://doi.org/10.30546/3006-0346.2025.1.85.025>

MƏHƏBBƏT SEYİDOVA

Bakı Dövlət Universiteti Beynəlxalq münasibətlər
kafedrasının doktorantı

E-mail: mahabbatseyidova78@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0000-1094-8477>

Giriş

“Yumşaq güc” (soft power) konsepsiyası görkəmli amerikalı politoloq, Harvard Universitetinin professoru Cozef Nay tərəfindən işlənib hazırlanıb. İlk dəfə bu anlayış 1990-cı ildə “Foreign Policy” jurnalında nəşr olunan məqalədə işlənib. Alim təklif etdi ki, bir dövlət digər dövlətləri onun arzuladığını arzulamağa həvəsləndirirsə, bu zaman xüsusi güc növü – “yumşaq güc” yaranır [1, 166]. Bu termin tarixin dönüş anında meydana gəlmiş və “soyuq müharibə”də qələbəsini möhkəmləndirməyə çalışan ABŞ üçün qlobal müzakirələrin hissəsinə çevrildi. Bu zaman aydın idi ki, ikiqütblü qarşıdurmada ABŞ-nin qalib gəlməsində “yumşaq güc” vasitələri az rol oynamamışdır. Beləliklə, beynəlxalq arenada milli maraqların reallaşması ideyası cazibədar obrazların yaradılması yolu ilə uğurla həyata keçirilmişdir. “Yumşaq güc” termini amerikalı alim tərəfindən “sərt güc” (hard power) anlayışı ilə paralel şəkildə tətbiq edilmişdir. “Sərt güc” məcburiyyət, hədə və ya rüşvət yolu ilə həyata keçirilirsə, “yumşaq güc” inandırma, cazibə, şirnikləndirmə, qarşılıqlı əlaqə, könüllü razılıq yoluna əsaslanır. Neoliberalizm cərəyanının nümayəndəsi olan C.Nay sübut etməyə çalışırdı ki, ideyaların gücü daha güclüdür, nəinki kontragenti onun üçün arzuolunmaz hərəkətlərə məcbur etmək, çünki məcburiyyət göstərilən təzyiqə müqavimətin göstərilməsinə səbəb ola bilər və münaqişənin gərginləşməsi ilə yanaşı, subyektin nüfuzunu sual altına qoya bilər. “Soyuq müharibə” başa çatdıqdan sonra yaranan faktiki birqütblü dünyada ABŞ-nin total üstünlüyü şərtləri altında bu cür yanaşma daha çox aktualıq qazanırdı. 2004-cü ildə nəşr olunan məqaləsində C.Nay “yumşaq güc” anlayışının tərifini verdi – “arzuolunanı məcburetmə və ya ödənişlər ilə deyil, cazibə vasitəsilə əldə etmək qabiliyyəti”. Altı il sonra “Hakimiyyətin gələcəyi” adlı monoqrafiyasında C.Nay terminin daha geniş izahını verdi: “Yumşaq güc – arzuolunan nəticələrin əldə edilməsi gündəliyini müəyyən edən qarşılıqlı əlaqələr vasitəsilə başqalarına təsir etmək, simpatiya cəlb etməklə təsir göstərmək qabiliyyətidir” [2, 21]. Başqa sözlə desək, C.Nayın nəzəriyyəsinə uyğun olaraq, subyektin can atdığı nəticənin əldə olunma-

sına dəstəyin göstərilməsi üçün subyektin könüllü şəkildə verdiyi razılıq hesabına beynəlxalq arenada uğur qazanmaq mümkündür. Əvvəllər C.Nay hesab edirdi ki, mədəniyyət, siyasi dəyərlər və xarici siyasət “yumşaq gücü” yaradır [3, 165]. Mədəniyyət və siyasi dəyərlər tarixən müəyyən edilmiş dəyişikliklər olduğu halda, xarici siyasət hakimiyyətdə olan siyasətçilərin maraqları ilə bağlı subyektiv faktorlar ilə müəyyən edilir. Sonralar C.Nay “yumşaq gücü” yaradan komponentlərə adətən “sərt güc”lə təcəssüm olunan “uğurlu iqtisadiyyat” və “pəşəkar hərbi güc” amillərini əlavə etdi [4, 399]. Ümumiyyətlə, məhz C.Nay ilk dəfə olaraq dövlət tərəfindən beynəlxalq arenada öz geosiyasi nüfuzunun və təsirinin artırılması məqsədilə ənənəvi hərbi güc və ya iqtisadi vasitələr və üsullardan deyil, mədəni-ideoloji vasitələrdən mümkün istifadəni konseptual səviyyəyə qaldırdı.

1990-cı illərdə politoloq Cozef Nay ilk dəfə olaraq “yumşaq güc” terminindən istifadə etdikdə, o, qloballaşan dünyada iqtisadi və siyasi uğurun əldə edilməsi məqsədilə Amerika dəyərlərinin artan əhəmiyyətini və onların yayılmasının vacibliyini vurğulamağa çalışırdı. Yumşaq güc - nümunə gücü ilə başqalarına təsir etmək və dövlətləri bir-birilə rəqabətə deyil, əməkdaşlığa təhrik etmək qabiliyyətidir. O dövrdə ABŞ öz qüdrətinin tarixi zirvəsində idi və bütün digər dövlətlər onun siyasi və iqtisadi dəstəyini qazanmağa çalışırdı. Lakin indi dünya post-Qərb mərkəzli quruluşa keçid dövrünü yaşayır. Struktur olaraq biz ABŞ-nin əvvəlki kimi hökmranlıq etdiyi adət etdiyimiz dünyada yaşayırıq, lakin beynəlxalq ictimaiyyətin yeni post-hegemon qaydalarının formalaşması istiqamətində hərəkət edirik. Bu yeni mərhələdə rəqabət və mübarizə aparmaq qabiliyyəti əməkdaşlıq qədər az əhəmiyyət kəsb etmir. Bu, həm də dəyərlər, KİV və ideologiyaya da təsirsiz ötürülmür.

Bir çox qeyri-Qərb dövlətlər, əsasən Rusiya, Çin və İran Yaxın Şərqdə rejimlərin dəyişdirilməsi kursunu götürən ABŞ tərəfindən təhdid hiss edirlər. Cavab reaksiyası olaraq onlar öz dəyərlərinə müraciət edir və yayılmasına çalışırlar. Dünya iyerarxiyası şərtləri altında bu dövlət liderləri əməkdaşlıq naminə liberal çağırışlara skeptik yanaşırlar, xüsusən

Cozef Nayın özü “yumşaq güc” amilinin məqsədinin “efemer populyarlıq deyil, ABŞ üçün arzuolunan nəticələrin əldə edilməsində” görürdü.

“Yumşaq güc”ün rolunun azalmasını ən azı üç nümunə ilə təsvir etmək olar.

Birincisi, Ukraynadan Suriyaya qədər ərazidə biz zorakılığın və qanunsuzluğun artmasını, yeni silahlanma yarışını, Avropanın şərqində və Yaxın Şərqdə yeni proksi-müharibələr, yeni simmetrik və asimmetrik hərbi əməliyyatları müşahidə edirik. Bir millətin yaşaması təhlükə altında olanda müdafiə olunan dövlətlər, çətin ki, “yumşaq güc” və müsbət obrazların yaradılması haqqında düşünəcəklər.

İkincisi, Asiyada, Avropada və Avrasiyada post-hegemon keçidin yüksək dərəcədə qeyri-müəyyənliyi nəticəsində sosial-iqtisadi ziddiyyətlər kəskinləşir. Vahid dünya regionlara bölünür: ABŞ, Rusiya, Çin, Türkiyə və digər böyük dövlətlər qonşu ölkələrə təsir göstərməyə və yeni geosiyasi məkanlar yaratmağa çalışırlar. Suriya, Ukrayna və Cənubi Çin dənizi yeni hərbi toqquşma zonalarıdır. Ticarət və investisiya sahəsində bir-birilə rəqabət aparən ticarət blokları yaradılır, Ümumdünya Ticarət Təşkilatı artıq faydasız bir quruma çevrilir. Yumşaq güc öz əhəmiyyətini saxlasa da, sərt ictimai sövdələşmələr və gizli danışıqlar ilk plana çıxır.

Nəhayət, mədəniyyət kodları dəyişir və etnik millətçilik hallarının artımı müşahidə edilir. Dövlətlər ABŞ-nin himayədarlığını və maddi dəstəyini axtarırlar, milli potensialı və regional əlaqələri daha da inkişaf etdirirlər. ABŞ-nin özündə də “yumşaq güc” konsepsiyasından uzaqlaşırırlar. Prezident kiçik Corc Buş dönəmində xüsusilə məşhurlaşan “yumşaq güc” strategiyası xüsusi “rəqəmsal” və maliyyə resursları ilə möhkəmləndirilərək əcnəbi fəalları cəlb edilməsi və izlənilməsi vasitəsilə həyata keçirilirdi. Öz rəqiblərini dəf etmək məqsədilə ABŞ nümunə gücündən deyil, kobud təzyiqlik, izlənmə və rüşvət vasitələrindən istifadə edir.

“Yumşaq güc”ün rolu tədricən azalacaq. Qütbləşən dünyada ABŞ-nin vəzifəsi öz liderliyini istənilən mümkün vasitələrlə qoruyub saxlamaq olduğu halda, yüksələn güclər hegemonluğun zəifləməsi yolu ilə öz mövqelərini beynəlxalq arenada möhkəmləndirməyə çalışırlar. Gələcək üçün mümkün ssenari: qeyri-müəyyənlik, çəvik müvəqqəti birliklərin yaradılması, müəyyən sahələrdə məhdud əməkdaşlıq, digər məsələlər üzrə qarşıdurma və rəqabət. Böyük güclər öz aralarında birbaşa toqquşmalardan qaçaraq “öz” nüfuz dairələrini əvvəlki kimi möhkəmləndirməyə çalışacaqlar. Beynəlxalq münasi-

bətlər sisteminin iştirakçıları tərəfindən qəbul edilən dəqiq qaydalar toplusunun olmaması “yumşaq güc” vasitəsilə əməkdaşlığa deyil, rəqabətə təhrik edir. Yeni qaydaların təsdiq olunmasına qədər “yumşaq güc”dən istifadə çətin ki, tələb olunacaq.

Güc nə deməkdir? Anqlo-sakson geosiyasi fikir mövqeyindən güc (power) anlayışını ilk növbədə təhlil etmək lazımdır. İngilis dilində güc (power) anlayışı hakimiyyət, hökmranlıq və güc mənasını verir. Güc (power) anlayışı təbiət etibarilə maddi (pul və ya resursların iqtisadi hakimiyyəti, silah və personal kimi məcburetmə üçün fiziki vasitələrin olması) və psixoloji (qanuni, dini və ya elmi hakimiyyət, intellektual və sosial prestij, xarizma, təxəyyül və ya həqiqi reputasiya) olur və hər ikisi diplomatik və ya hərbi qüdrətin təmin olunmasına xidmət edir. Təbiəti etibarilə yaxşı və ya pis olmayan güc (power) amili hər yerdə cəmiyyətin xüsusiyyətlərindən asılı olaraq müxtəlif formada özünü büruzə verir. Müxtəlif yerlərdə və müxtəlif vaxtlarda hakimiyyət və hökmranlıq tamamilə müxtəlif cür yayılırdı. İspan kralı II Filippin hakimiyyəti zadəgan torpaq sahiblərinə arxalanırdı, lakin şəhər bankirlərinə bağlı olan Avropa gücü ona hərbi üstünlük əldə etməyə imkan vermişdi. Vyetnam müharibəsi dövründə ABŞ-da rəngarəng siyasi koalisiyanın müqaviməti ölkə rəhbərliyini hərbi əməliyyatları dayandırmaya məcbur etmişdir. Buna görə də hər bir strateq üçün başlıca problem gücün harada və hansı formada təcəssüm etdiriləcəyini müəyyən etmək, eləcə də hərbi gücdən istifadənin ən effektiv olacağı məqamları müəyyən etməkdir.

Harvard Universitetinin professoru Cozef Nay və ABŞ-nin keçmiş dövlət katibi Rişard Ermitaj güc amilinin müasir növlərinin əsas prinsiplərini müəyyən etmişlər. “Güc – arzuolunan nəticəni əldə etmək üçün başqalarının davranışına təsir etmək qabiliyyətidir”. Ermitaj və Nay qeyd edirlər ki, tarixən güc ölkənin sahəsi və əhalisinin sayı, təbii ehtiyatları, iqtisadi gücü, hərbi gücü və sosial sabitlik kimi meyarlardan asılı idi. İstənilən gücün mənbəyi ilk növbədə kontekstdən asılıdır. “Sərt güc” (hard power) ölkələrə arzuolunan nəticəni almaq üçün “yerkökü və çubuq” üsulundan istifadə etmək imkanı verir. “Yumşaq güc” (soft power) zorakılıq tətbiq etmədən insanları öz tərəfinə çəkmək imkanı verir. “Yumşaq güc” üçün əsas prinsip legitimlikdir. “Ağıllı güc” (smart power) nə sərt, nə də “yumşaq güc”dü, hər ikisinin kombinasiyasını özündə ehtiva edir.

Ermitaj və Nay 2007-ci ildə Amerikanın gələcək strategiyasının formulu müəyyən etmişlər:

“Ağıllı güc sərt və yumşaq gücdə nəzərdə tutulan ABŞ məqsədlərinin əldə edilməsi üçün inteqrasiya olunmuş strategiyanın, ehtiyat bazanın və alətlərin inkişafını nəzərdə tutur. Onlar qeyd edirlər ki, ABŞ əvvəllər xarici siyasətində sərt gücdən istifadə edirdi, çünki onun hərəkətləri düz idi və onun qüdrətinin əsasları xarici aktorlar üçün görünən idi. Qeyd etmək lazımdır ki, 2007-ci ildə Nay və Ermitajın rəhbərliyi altında ağıllı güc üzrə hesabat Obamanın qalib gəldiyi prezident seçkilərinə bir il qalmış hazırlanmışdı. Bu hesabatın məqsədi Obama və ya MakKeynin qalib gəlməsindən asılı olmayaraq gələcək prezidentin xarici siyasət proqramı qismində təklif etmək idi. Dövlət katibi Hilari Klinton bu proqramın qəbul edilməsini ictimaiyyət qarşısında təsdiq etdi və bildirdi ki, ABŞ “ağıllı güc”dən istifadə edəcək.

Harvard Universitetinin professoru Cozef Nayın “Project Syndicate” jurnalında nəşr olunan son məqaləsində qeyd edirdi: “2021-ci ilin sonlarında Rusiya Ukrayna ilə sərhəddə öz qoşunlarını cəmləşdirirdi, Çin hərbi təyyarələri Tayvan yaxınlığında uçurdular, Şimali Koreya nüvə silahının yaradılması üzrə proqramını davam etdirir, Taliban döyüşçüləri ilə Kabul küçələrində patrul işlərini həyata keçirirlər. Bütün bunları müşahidə edərkən dostlarım mənə belə bir sual verdi: “Yumşaq gücə nə oldu?” [5, 1]

“ABŞ prezidenti Co Bayden tərəfindən təşkil olunan 100-dən artıq ölkənin iştirakıyla keçən “Demokratiya uğrunda” virtual sammitdə iştirak etməyən Çin efirdə və sosial şəbəkələrdə belə bir bəyanatla çıxış etdi ki, o, daha sabit demokratiyaya malikdir, nəinki ABŞ. Bu, iki böyük dövlətin başqalarına məcburetmə və ya ödənişlə deyil, cəzətmə vasitəsilə başqalarına təsir etmək qabiliyyəti kimi anlaşılan “yumşaq güc” uğrunda rəqabət idi.

1990-cı ildə “yumşaq güc” haqqında ilk dəfə yazdığım mən analitiklərin güc haqqında ümumi təsəvvüründə olan çatışmazlığı aradan qaldırmağa çalışırdım. Lakin bu konsepsiya tədricən siyasi rezonansa səbəb oldu. Bu fikir əslində yeni deyildi, bu cür konsepsiyalar Lao-Tsı kimi qədim filosofların əsərlərində də öz əksini tapıb. “Yumşaq güc” yalnız beynəlxalq davranışa və ya ABŞ-ə aid deyil. Bir çox kiçik dövlətlər və təşkilatlar da cəzətmə qüvvəsinə malikdirlər, demokratik ölkələrdə isə “yumşaq güc” minimum olaraq, liderliyin mühüm komponentidir. Lakin hazırda bu konsepsiya, bir qayda olaraq, beynəlxalq münasibətlər ilə təcəssüm olunur. Avropa İttifaqının liderləri bu termindən tez-tez istifadə edirlər. 2007-ci ildə Çinin o vaxtkı prezidenti Hu Tszintai bəyan edəndə ki, Çin “yumşaq güc”ü in-

kişaf etdirməlidir, hökumət buna milyard dollarlıq həcmində investisiya qoyuluşu etdi. İndi Çinin qarşısında effektiv “yumşaq güc” strategiyasını həyata keçirmək vəzifəsi dayanır. Əgər Çin artıq sərt gücünü yumşaq güclə effektiv şəkildə əlaqələndirə bilsə, o, rəqib koalisiyaları az qıcıqlandıracaq.

Yumşaq güc – hakimiyyətin yeganə və hətta ən mühüm mənbəyi hesab edilmir, belə ki, onun təsiri adətən yavaş və dolaylı olur. Lakin onu nəzərə və ya diqqətə almamaq ciddi strateji və analitik səhvdir. Roma imperiyasının qüdrəti yalnız legionlarına deyil, Roma hüquq və mədəniyyətinin cazibədarlığına əsaslanırdı. Bir Norveç analitiki II Dünya müharibəsindən sonra ABŞ-nin Qərbi Avropada mövcudluğunu “dəvət edilən imperiya” qismində təsvir etmişdir. Berlin divarının dağıdılmasında bir güllədən belə istifadə edilməmişdir, onu Qərbin “yumşaq güc”ünün toxunduğu adamların əllərində olan çəki və buldozerlə dağıtdılar. Ağıllı siyasi liderlər çoxdan anlayıblar ki, dəyərlər hakimiyyət yarada bilər. Əgər mən səni arzuladığımı arzulamağa məcbur edə bilirəmsə, mənə səni istəmədiyini etməyə məcbur etmək lazım gəlməyəcək. Əgər ölkənin dəyərləri başqaları üçün cazibədardırsa, ona “yerkökü və çubuq” siyasətindən istifadə etmək lazım olmayacaq”.

“Yumşaq güc” əsasən üç əsas mənbədən qaynaqlanır: mədəniyyət, demokratiya və insan haqları kimi siyasi dəyərlər və siyasətçilər. Hökumət başqalarına öz evində (misal üçün, mətbuat azadlığı və etiraz etmək hüququ), beynəlxalq institutlarda (başqalarına məsləhət vermək və çoxtərəfliliyi təşviq etməklə) davranışı, həmçinin xarici siyasəti (misal üçün, inkişafı və insan haqlarını təşviq etməklə) vasitəsilə təsir göstərə bilər. COVID-19 pandemiyası dövründə Çin “vaksin diplomatiyası”ndan istifadə edərək öz “yumşaq gücünü” gücləndirməyə çalışırdı. Çin hökumətinin səyləri dünyanın bir çox yerlərində infrastruktur layihələri dəstəkləyən “Bir kəmə, bir yol” təşəbbüslərinin möhkəmlənməsinə yönəlmişdi. Lakin beynəlxalq sorğuların nəticələri qənaətbəxş deyildi. Cazibədarlıq göstəricilərinə görə Çin Afrika istisna olmaqla, bütün qitələrdə ABŞ-dan geri qalır. Çinin yumşaq gücünün aşağı səviyyədə olmasının səbəblərindən biri millətçi xarici siyasətində sərt gücdən yöndəmsiz istifadəsi olmuşdur. Bura nümunə olaraq Avstraliyanı iqtisadi cəhətdən cəzalandırmasını və Himalay boyu Hindistanla sərhəddə hərbi əməliyyatları aparmasını göstərmək olar. Çinin “yumşaq güc”lə problemləri var. Hər bir halda, vaksin diplomatiyası ilə “canavar-döyüşçü diplomatiyası”nı (təcavüzkar, kiçik dövlətləri məcburi qorxutma) eyni

anda həyata keçirmək çətinidir [6, 49].

Güc növlərinin təfsiri. Müasir amerikalı politoloq Uolter Rassel Mid C.Nayın sərt və yumşaq güc ideyasını ABŞ-nin hökmranlığı kontekstində daha da inkişaf etdirir və Antonio Qramşinin hegemonluq haqqında konsepsiyasını təfsir edir. O qeyd edir ki, sərt güc hərbi və iqtisadi tərkib hissələrinə bölünür: “Birincini kəskin qüvvə adlandırmaq olar, çünki o, süngülərin gücünə əsaslanır və onların təsirini öz dərində hiss edə bilərsiniz - müqavimət göstərsək, iti süngülər bizi düzgün istiqamətə itələyir. Bu, Amerika sisteminin möhkəm təməlini təşkil edir. İqtisadi tərkib hissə eyni anda həm yoldan çıxardan, həm də inandırıcı yapışqan qüvvədir. Bu, “başqalarını bizim sistemə cəlb edən iqtisadi institutlar və strategiyalar şəbəkəsidir və sonra onların tərki etməsini çətinləşdirən şərtlər yaradır”. [7, 22]

“Yumşaq güc” də iki aspektə malikdir: Amerika dəyərlərinin, mədəniyyətinin, siyasətinin cəlbedici qüvvəsini və gündəliyini müəyyən edən və müzakirələrin sərhədlərini təyin edən qüvvə (Qramşinə görə, dünya hegemonluğu qüvvəsi). “Bizim sistemi təşkil edən dəyərləri, ideyaları, siyasi addımları ehtiva edən cəlbedici qüvvə başqa millətləri məmnun edir. Hegemonluq qüvvəsi süni və ixtiyari olduğu qədər, tarixi nöqtəyi nəzərdən II Dünya müharibəsi dövründən Amerika nizam sistemi təbii, arzuolunan, qaçılmaz və sabit görünürdü”.

Bu qüvvəyə bazarları və istehsalçıları Amerika asılılığına cəlb edən kommertantların, bankirlərin və treydlərin nüfuzlu lobbisi təsir göstərir. Praktikiada bu, Amerikanın ticarət-maliyyə orbitinə cəlb edilmiş ölkələr, o cümlədən ÜST, Dünya Bankı və BVF kimi təşkilatlar üçün qeyri-bərabər ticarət və mübadilə şərtlərinin yaradılmasında öz əksini tapır və onlar ABŞ-la münasibətlərin pozulmasından qorxurlar, belə ki onların satış bazarlarına ehtiyacı var və qiymətli kağızlara malikdirlər. “Amerika iqtisadiyyatının və ya qüdrətinin dağılması bütün dünyaya hədsiz böyük ziyan vuracaq”, - Mid hesab edir.

Cəlbedici qüvvə, əlbəttə ki, hər kəsə təsir göstərmir, belə ki bir çox ölkələr Amerika dəyərlərini və mədəniyyətini nəinki qəbul etmirlər, hətta açıq şəkildə çox vaxt qınayırlar. Lakin bu qüvvənin bir neçə elementinə ABŞ-nin bir çox dövlətlərə göstərdiyi immiqrasiya və humanitar yardımını aid etmək olar.

U.R.Midin fikrincə, hətta hərbi qüvvə müstəsna olaraq kəskin güc deyil, ABŞ-nin hərbi bazalar şəbəkəsi, beynəlxalq əməkdaşlıq, o cümlədən NATO vasitəsilə bütün dünyada mütəxəssislərin təlimi və humanitar proqramları yumşaq komponentə malik-

dir. U.R.Midin bu yanaşması humanitar əməliyyatların və hərbi əməliyyatların aparılması dixotomiyasından daha geniş imkanları göstərir. Qeyd edildiyi kimi, müxtəlif ölkələr müəyyən meyarlardan asılı olaraq güc və hakimiyyətin bu və ya digər variantından istifadə edirlər.

Nəticə

Beynəlxalq münasibətlərdə “yumşaq güc”dən istifadə ilə bağlı müzakirələr getdikcə boşdan-boşluğa tökülməyi xatırladır. Hərçənd dünyada baş verən hadisələrdən açıq-aşkar görünür ki, milli maraqların müdafiəsi məsələsində bu alət az effektivdir, dövlətlər əvvəlki kimi yumşaq gücə az əhəmiyyət verirlər. Bu cür nəticələr belə qənaətə gəlməyə əsas verir ki, hətta hər iki metoddan istifadə ilə bağlı nəzəri məsələlər hələ də mükəmməllikdən uzaqdır və terminologiyanın özü dəyişikliklərə məruz qala bilsə də, çox güman ki, müzakirələr davam edəcək.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. *Soft Power // Foreign Policy. 1990. No 80. s. 153–171.*
2. *Nye J.S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: Public Affairs, 2004.s.19 – 26.*
3. *Nye J.S. Notes for a Soft Power Research Agenda // Power in World Politics / ed. by F. Berenskoetter, M.J. Williams. London: Routledge, 2007a. s. 162–172.*
4. *Nye J.S. The Place of Soft Power in State-Based Conflict Management // Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World / ed. by C.A. Crocker, F.O. Hampson, P. Aall. Washington: United States Institute of Peace Press, 2007b. s. 389–400.*
5. *Joseph S. Nye, Jr., Whatever Happened to Soft Power? Project Syndicate.2022.s.1 <https://www.project-syndicate.org/commentary/whatever-happened-to-soft-power-by-joseph-s-nye-2022-01>*
6. *Nye J.S. The Future of Power. New York: Public Affairs, 2010.s.46-60.*
7. *Walter Russell Mead: P alter Russell Mead: Power, Terror, Peace and War. 2008. s.21-25*

XÜLASƏ

“Yumşaq güc” konsepsiyası XX-XXI əsrlərin astanasında müasir beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsinin neoliberal istiqamətinin liderlərindən biri Cozef Nay tərəfindən işlənib hazırlanıb. Məqalədə “yumşaq güc” konsepsiyasının başlıca müddəaları

və elmi dairələrin bununla bağlı düşüncələri analiz edilir. "Yumşaq güc" araşdırma mövzusu olaraq məşhur olsa da, lakin hələ də onun istifadə hüdudları ilə bağlı vahid anlayış yoxdur. Məqalədə konsepsiyanın banisi C.Nayın nəzəri yeniliklərinin təhlili verilir və "yumşaq güc" və onun fəaliyyət mexanizmi ilə bağlı digər alimlərin fikirləri araşdırılır. Məqalədə qeyd edilir ki, "yumşaq güc" dövlətin beynəlxalq arenada yaratdığı imicdir və əməkdaşlığa və dünya siyasətinin əxlaqi-etik aspektlərinə əsaslanan milli maraqların reallaşması strategiyasıdır. "Yumşaq güc" və "sərt güc" arasında qarşılıqlı əlaqə, həmçinin "yumşaq gücün" praktikada tətbiqinin real nəticələrinin qiymətləndirilməsi ətrafında müzakirələr gedir. Analiz nəticəsində belə bir nəticə hasil olur ki, xarici alimlərin bu konsepsiyanın nəzəri-metodoloji və praktiki tərəfləri ilə bağlı çoxsaylı sualları vardır. Buna baxmayaraq, amerikalı alimin işləyib hazırladığı konsepsiyanın tarixi-siyasi fikrin və beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsinin inkişafı üçün əhəmiyyəti böyükdür.

Açar sözlər: *C.Nay, "yumşaq güc", "sərt güc", "ağıllı güc", realizm, neorealizm, neoliberalizm, xarici siyasət.*

SUMMARY

Soft power in international relations

The concept of "soft power" was developed by Joseph Nye, one of the leaders of the neoliberal direction of modern international relations theory at the turn of the 20th-21st centuries. The article analyzes the main provisions of the concept of "soft power" and the thoughts of scientific circles about it. Although "soft power" is popular as a research topic, there is still no unified understanding of the limits of its use. The article analyzes the theoretical innovations of the founder of the concept, J. Nye, and examines the opinions of other scientists regarding "soft power" and its mechanism of action. The article states that "soft power" is the image created by the state in the international arena and is a strategy for the realization of national interests based on cooperation and moral and ethical aspects of world politics. The interaction between "soft power" and "hard power", as well as the assessment of the real results of the application of "soft power" in practice, are being debated. As a result of the analysis, such a result is obtained that foreign scientists have many questions regarding the theoretical-methodological and practical aspects of this concept. Nevertheless,

the concept developed by the American scientist is of great importance for the development of historical-political thought and the theory of international relations.

Keywords: *Nye J.S., "soft power", "hard power", "smart power", realism, neorealism, neoliberalism, foreign policy.*

РЕЗЮМЕ

Мягкая сила в международных отношениях

Концепцию «мягкой силы» разработал Джозеф Най, один из лидеров неолиберального направления современной теории международных отношений на рубеже XX-XXI веков. В статье анализируются основные положения концепции «мягкой силы» и мысли о ней в научных кругах. Хотя «мягкая сила» популярна как тема исследования, до сих пор нет единого понимания границ ее использования. В статье анализируются теоретические новации основоположника концепции Дж. Ная, а также рассматриваются мнения других ученых относительно «мягкой силы» и механизма ее действия. В статье утверждается, что «мягкая сила» — это имидж, создаваемый государством на международной арене, и стратегия реализации национальных интересов, основанная на сотрудничестве и морально-этических аспектах мировой политики. Обсуждается взаимодействие «мягкой силы» и «жесткой силы», а также оценка реальных результатов применения «мягкой силы» на практике. В результате анализа получен такой результат, что у зарубежных учёных возникает множество вопросов относительно теоретико-методологических и практических аспектов данной концепции. Тем не менее, концепция, разработанная американским учёным, имеет огромное значение для развития историко-политической мысли и теории международных отношений.

Ключевые слова: *Най Дж.С., «мягкая сила», «жесткая сила», «умная сила», реализм, неorealizm, неолиберализм, внешняя политика.*